

AKADEMIK PROF. DR. ERNEST MAYER
(1920–2009)

»Academician, Prof. Dr. Ernest Mayer was one of the last members in the Committee for Mapping the Flora of Europe, who worked in the project from very beginning. From the first volume in 1972 up to the tenth volume in 1994 he acted as a Regional Collaborator for the former Yugoslavia, and from then as an Adviser. His great expertise was extremely important for Atlas Florae Europaeae to get reasonably good maps from that area, which is floristically rich but was at the end of last century still partly bad known.«

Te besede je v svojem sožalnem pismu ob smrti néstorja slovenske botanike (17. 3. 2009, Ljubljana) zapisal finski botanik, prof. dr. Pertti Uotila, glavni urednik Atlasa Flore Evrope in predsednik Odbora za kartiranje flore Evrope, katerega dolgoletni član in svetovalec je bil tudi pokojni profesor Mayer. Njegovo vsestransko življenjsko delo v botaniki pušča neizbrisen pečat v evropski, balkanski in slovenski botanični dediščini, o čemer pričajo njegova obsežna bibliografija ter številni njemu posvečeni zapisi sodelavcev, kolegov in prijateljev botanikov.

Kljub usodnemu naključju, da se je njegov oče, Maistrov borec, Julij Mayer s svojo družino takoj po plebiscitu moral preseliti iz avstrijske Koroške v Slovenijo, in je bil sin Ernest rojen 10. novembra 1920 v Zgornjem Tuhinju (na Gorenjskem), je v njem ostala vseskozi prisotna mehka nesojena koroška duša, kar sem zadnja leta pogosto začutil ob najinih občasnih strokovnih, prijateljskih ali osebnih pogovorih. Nekaj drobnih, morda še nezapisanih utrinkov iz njegovega življenja in dela na Biološkem inštitutu ZRC SAZU ter zadnja leta v njegovem kabinetu na SAZU, bi rad predstavil v par kratkih besedah.

Že za časa študentskih let je bilo njegovo botanično nagnjenje včasih na težkih preizkušnjah. Ko je med drugo svetovno vojno nadaljeval (po 4 semestrih v Ljubljani) študij na Dunaju, si je za preživetje dodatno pomagal z delom na Botaničnem inštitutu (pogosto kot demonstrator pri vajah ali kot čuvaj

na inštitutu). V obdobju njegovega študija na Dunaju je zbral obsežno herbarijsko zbirko s Tirolske ter iz Dunaja in njegove okolice (panonsko floro), v kateri so bile tudi številne novitete in redkosti. Pri določitvah so mu takrat pomagali različni specialisti, kot npr. K. Ronniger in E. Janchen. Stanoval je v podstrešni sobici pri gospodinji, ki je živela v bližini južne železniške postaje (Wien Südbahnhof). Ko se je jeseni 1944 odločil, da se vrne v Slovenijo in se pridruži partizanom, je svoje knjige spravil v klet hiše, kjer je stanoval, herbariji pa so ostali v sobici (v omarah) na podstrešju. Gospodinjo je prosil, naj čuva njegove knjige in dragocene herbarije. Partizansko obdobje je, ob zvesti spremljavi Fritschevega določevalnega ključa, kljub vsem napornim hajkam po Kamniško-Savinjskih Alpah, uspešno prestal. Kamniške Alpe pa so se mu za njegove napore kasneje oddolžile z razkritjem endemične kamniške ivanjščice. Pred veliko nočjo 1945 so Dunaj zasedli ruski vojaki. V bližini južne železniške postaje so napravili veliko kuhinjo za vojsko, ki je šla skozi Dunaj. Pri tem so za kurjavo izpraznili iz sosednjih hiš vse, kar je gorelo. Po demobilizaciji leta 1946 se je Mayer vrnil na Dunaj, da bi dokončal svoj študij. Oglasil se je pri svoji gospodinji, ki ga je peljala v klet, kjer so še vedno bile deponirane vse njegove knjige, podstrešna sobica pa je bila popolnoma prazna. Ruski vojaki so skurili ves njegov dragocen herbarij z omarami vred. To ga je takrat tako potro, da se je zarekel, da herbarija nikoli več ne bo delal. Na srečo pa je čez tri mesece na svojo zaobljubo pozabil in začel znova. Tako so mnogo kasneje, koncem 60. let, njegova prizadevanja na Botaničnem inštitutu Univerze v Ljubljani (ob pomoči sodelavcev) privedla do organiziranja enotne univerzitetne herbarijske zbirke LJU. Uvedel pa je tudi razvejeno zamenjavo herbarija s številnimi herbarijskimi zbirkami po svetu. Svojo herbarijsko dejavnost je ohranil vse življenje, zato je tudi v času po odhodu z Univerze zbral dragoceno zbirko rastlin iz Slovenije in celotnega Balkanskega polotoka, ki šteje približno 12000 herbariziranih pol in je shranjena na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

To pa ni edina zbirka, ki je nastala med botaničnim delom prof. Mayerja. Že v začetku 50. let je pripravil obsežno kartoteko botanične literature slovenskega etničnega ozemlja, ki mu je služila predvsem pri pripravi Seznama praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja (1952) in je sedaj deponirana na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete. Zelo dragocena in obsežna je tudi njegova osebna botanična biblioteka, ki vključuje številne antikvarne primerke starih evropskih flornih del.

V letu 1978 je prof. Mayer po lastni odločitvi zaključil svojo visokošolsko dejavnost, ki jo je opravljal od junija 1947, in se zaposlil na Biološkem inštitutu Jovana Hadžija SAZU, kjer je bil od 30. septembra 1978 do upokojitve 1. oktobra 1991 znanstveni svetnik, sprva pri SAZU, nato pri ZRC SAZU. Od leta 1979 do 1994 je bil tudi predsednik Znanstvenega sveta Biološkega inštituta. Še kot dopisni član SAZU (od 21. 3. 1974) je na inštitutu osnoval skupino za sistematsko botaniko in fitogeografijo, ki jo je vodil do svoje upokojitve. Dejavnost skupine je takrat zajemala raziskave v tematskem sklopu »Polimorfizem in endemizem v vaskularni flori Jugoslavije in osrednjega dela Balkanskega polotoka«. V njej so sodelovali številni botaniki iz takratne Jugoslavije; ožjo ekipo na inštitutu so poleg profesorja sestavljali še prof. dr. Viktor Petkovšek, prof. Jelka Suhač in dr. Darinka Trpin, širšo ekipo zunanjih sodelavcev pa so tvorili prof. dr. Ljerka Godicl (Maribor), prof. dr. Vlado Ravnik (Ljubljana), akad. prof. dr. Vilotije Blečić, dr. Vojislav Nikolić in dr. Nikola Diklić (Beograd), akad. prof. dr. Kiril Micevski (Skopje), akad. prof. dr. Pavle Fukarek in dr. Željka Bjelčić (Sarajevo), prof. dr. Vukić Pulević (Podgorica, takrat Titograd) in številni drugi. Njegovo oz. njihovo znanstveno delo je bilo usmerjeno predvsem v obsežno morfološko, taksonomsko in fitogeografsko problematiko vaskularne flore bivše Jugoslavije in Balkanskega polotoka s posebnim poudarkom na njenem polimorfizmu in endemizmu. V tem času je nastala tudi obsežna kartoteka floristične in taksonomske literature za vaskularno floro Jugoslavije, ki obsega več tisoč florističnih referenc in je shranjena na Biološkem inštitutu ZRC SAZU. Zbirko je ob profesorjevi pobudi večji del pripravljala Jelka Suhač z namenom priprave kataloga Jugoslovanske floristične in taksonomske literature; ob razpadu Jugoslavije je delo ostalo nedokončano, katalog pa v knjižni obliki nikoli ni izšel.

Ko sem leta 1984 prišel na inštitut (kot vajenec v fitocenološko skupino), sem prvič osebno spoznal tudi profesorja Mayerja. Znanje in številne informacije, ki so jih on, akademiki Janez Matjašič, Jože Bole, Alojz Šercelj, Mitja Zupančič ter še nekateri drugi sodelavci z vso vedrino kot iz rokava stre-

sali pri naši jutranji kavi na inštitutu, sem vpiljal z odprtimi ušesi. Najbolj pa mi je ostala v spominu njihova skromnost, dostopnost, optimizem in nesebična pripravljenost pomagati v vsakem trenutku s svojimi nasveti, znanjem, literaturo idr. Ko sem kasneje (leta 1989) »prestopil« v botanično raziskovalno skupino, sem natančneje spoznal tudi profesorjev način dela; njegov estetsko urejen herbarij mi je postal vzor, ki pa ga nisem nikoli dosegel, saj je imel za vlaganje rastlin prav poseben občutek (dar), tako da so njegove herbarizirane rastline imele že skoraj umetniški izgled. Od njega sem se naučil, da je potrebno variabilnost rastlin temeljito opazovati že na terenu, spoznavati rastiščne razmere, značilnosti populacij na rastišču samem in zbrati dovolj velik herbarijski vzorec rastlin v vseh razvojnih stadijih za natančne morfološke študije v laboratoriju. Ta načela so se precej razlikovala od mojega predhodnega načina nabiranja »fitocenološkega« herbarija, kjer se je v eni herbarijski poli pogosto zbrala kar cela »združba« različnih koščkov rastlin.

Profesor Mayer je bil izjemen sistematik, a ne samo v botanični stroki. Bil je tudi filatelist, velik ljubitelj znamk, še posebej takih z botaničnimi motivi. Ker sem tudi sam priložnosten zbiralec znamk, je mene in sodelavko Metko Culiberg (palinologinjo, tudi filatelistko) nemalokrat razveselil z lepimi botaničnimi znamkami, ki jih je prejemal v izmenjavi s prijatelji iz tujine. Nekoč pa naju je presenetil tudi s prikazom njegove čudovite sistematsko urejene zbirke rastlin na znamkah.

Terensko delo mu je vedno ostalo temelj njegovih raziskav, zato se mu je posvečal vse življenje. Sam sem redko imel priliko se mu pridružiti na terenu, a sva zato pogosteje izmenjevala novice o novih najdbah ter pregledovala fotografije ali zbran herbarijski material. Spodnja slika je nastala na enem od zadnjih skupnih terenov, že skoraj pred desetletjem v soteski Nevljice med Podhruško in Vrhpoljem, ko sva si šla skupaj ogledati novo nahajališče travniške preslice in peruše v bližini znamenitega nahajališča trilistne valdštajnje in soške smiljke.

Profesor Ernest Mayer pri vlaganju rastlin trilistne valdštajnje v svojo herbarijsko mapo v soteski reke Nevljice 26. maja 1999. (Foto Branko Vreš)

V kratkem zapisu je nemogoče izraziti vsestranskost botaničnega dela in življenja profesorja Mayerja. Kljub njegovemu šibkemu zdravju zadnja leta, nas je globoko pretresla vest, da nas je, še poln načrtov, dne 17. marca 2009 nenadoma zapustil in smo ob tem postali dediči izredno zaznavnega Mayerjevega obdobja, kot je v svojem spominu nanj zapisal njegov dolgoletni sodelavec in prijatelj akad. dr. Mitja Zupančič.

Spomin na dragega sodelavca, učitelja, mentorja, kolega in prijatelja akademika prof. Ernesta Mayerja ostaja vedno živ v imenih rastlin, ki jih je prepoznal, na novo opisal in poimenoval ali so jih po njem poimenovali drugi botaniki, v njegovem obsežnem delu, ter v temeljnem kamnu slovenske botanike, Seznamu cvetnic in praprotnic slovenskega ozemlja.

BIBLIOGRAFIJA AKADEMIKA PROF. DR. ERNESTA MAYERJA PO LETU 2000

Celotno bibliografijo prof. E. Mayerja do leta 2000 sta skupaj z obširnimi in natančnimi življenjepisi v 2. številki 42. letnika Razprav Razreda za naravoslovne vede SAZU (2001: 7–38), ki je bila posvečena 80-letnici akademika Ernesta Mayerja, predstavila T. Wraber in M. Zupančič, zato na tem mestu samo dopolnjujemo njegovo zbrano bibliografijo za obdobje po letu 2000. Od starejših virov navajamo le tiste, ki so pri zadnjem pregledu njegove bibliografije bili slučajno izpuščeni.

Znanstveni članki

- VREŠ, Branko, MAYER, Ernest, TRPIN, Darinka 2002: Rastlinstvo soteske Nevljice. Kamniški zb. 16: 213–224.
- MICEVSKI, Kiril, MAYER, Ernest. 2002: *Dianthus myrtinervius* Griseb. subsp. *zupancicii* K. Micevski et E. Mayer subsp. nov. in der Flora von Makedonien = *Dianthus myrtinervius* Griseb. subsp. *zupancicii* K. Micevski et E. Mayer subsp. nov. v flori Republike Makedonije. Razpr. Slov. akad. znan. umet., Razr. naravosl. vede 43 (3): 399–415.

Drugi članki ali sestavki

- MAYER, Ernest 1998: Alojz Šerčelj. Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 48 (1997): 67–68.
- DAKSKOBLER, Igor, BAVCON, Jože, ČUŠIN, Boško, DAKSKOBLER, Ljudmila, MAYER, Ernest, PAPEŽ, Jože, ROBIČ, Dušan, ZADRAVEC, Bojan 1998: Nova nahajališča = New localities. *Aconitum angustifolium*, *Asperula taurina*, *Cotoneaster integerrimus*, *Epipogium aphyllum*, *Epipactis palustris*, *Galeobdolon flavidum*, *Hordelymus europaeus*, *Melica picta*, *Nepeta pannonica*, *Pinus mugo*, *Pulmonaria australis*, *Pulmonaria striata*, *Scrophularia scopolii*, *Senecio pseudocrispus*, *Seseli gouanii*, *Stemmacantha rha-pontica*, *Taxus baccata*, *Trifolium noricum*, *Trifolium ochroleucon*, *Veratrum nigrum*, *Vicia oroboides*. Hladnikia 10: 60–65.
- MAYER, Ernest 1999: Karl Heinz Rechinger: (1906–1998). Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 49 (1998): 138–139.
- MAYER, Ernest 2002: Mitja Zupančič. Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 52 (2001): 119–122.
- MAYER, Ernest 2003: Kiril Micevski (1926–2002). Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 53 (2002): 111–113.

- MAYER, Ernest, ZUPANČIČ, Mitja 2004: Ljudevit Ilijanić. Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 54 (2003): 132–135.
- MAYER, Ernest, ŠERCELJ, Alojz, ZUPANČIČ, Mitja 2006: Alessandro (Sandro) Pignatti. Letop. Slov. akad. znan. umet., knj. 56 (2005): 133–135.
- MAYER, Ernest, MATEVSKI, Vlado 2007: Kiril Micevski (1926–2002). In: FILIPOVSKI, Gjorgji (ur.): Zbornik na trudovi posveten na akademik Kiril Micevski: po povod 80-godišnjina ta od raganjeto. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite, str. 43–49.

Avtor dodatnega besedila v knjigah

- RAVNIK, Vlado 2002: Orhideje Slovenije. 1. natis. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 192 str.
- RAVNIK, Vlado 2004: Rastlinstvo naših gora: ikonografija rastlin Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp ter Karavank. 2. natis. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 191 str.

Mentor pri doktorskih disertacijah

- VREŠ, Branko 1996: Agregata *Cerastium subtriflorum* in *C. sylvaticum* na Jugovzhodnem obrobju Alp = Agregata *Cerastium subtriflorum* in *C. sylvaticum* na Jugoistočnem rubu Alpa: disertacija. Prirodoslovno-matematični fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ljubljana - Zagreb. 149 str.

Recenzent knjige

- KRAJNČIČ, Božidar 2007: Rastline Botaničnega vrta Univerze v Mariboru: znanstvena monografija = Plants of the Botanical Garden of University of Maribor: monographic study. 2. dopolnjena izd. Maribor: Fakulteta za kmetijstvo, 159 str.

Urednik

- MAYER, Ernest (ur.) 2002: Ob 70-letnici akademika Mitje Zupančiča, (Razprave, XLIII-3). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 423 str.
- Razprave – Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za naravoslovne vede. Mayer, Ernest (član uredniškega odbora 1996–2009). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1982–. ISSN 0352–5090.

Branko Vreš